

Lääkeväärennösten kauppa

Tiivistelmä

Tiivistelmä

Tämä raportti kuuluu OECD:n ja Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston (EUIPO) tutkimussarjaan. Sen tarkoituksena on lisätä tietämystä ongelmista ja haasteista, joita lääkeväärennösten kauppa aiheuttaa julkishallinnoille, yrityksille ja yhteiskunnalle.

Lääkeväärennösten laittomat markkinat houkuttelevat väärentäjiä, koska voitot ovat niillä suuria, riskit paljastumisesta ja syytteesen joutumisesta ovat pieniä, seuraamukset ovat lieviä ja kuluttajia on helppo huijata uskomaan, että väärennökset ovat aitoja. Vuonna 2016 lääkeväärennösten kansainvälisen kaupan arvo nousi 4,4 miljardiin Yhdysvaltain dollariin. Se uhkaa kansanterveyttä ja yleistä turvallisuutta vaurastuttaen samalla rikollisia ja järjestäytyntä rikollisuutta. Tämä luku ei sisällä eri maissa tuotettujen ja käytettyjen laittomien lääkkeiden erittäin suurta määrää. Sen lisäksi, että lääkeväärennökset aiheuttavat toimialalle taloudellista vahinkoa, ne ovat merkittävä uhka kansanterveydelle, koska usein niitä ei ole valmistettu asianmukaisesti ja ne voivat sisältää vaarallisia valmistusaineita.

Vuosina 2014–2016 takavarikoituissa väärennöksissä oli lääkkeitä vakaviin sairauksiin, mukaan lukien malaria, HIV/AIDS ja syöpä. Mukana oli myös antibiootteja, elintapahoitoja, särkylääkkeitä, diabeteshoitoja ja keskushermostoon vaikuttavia lääkkeitä.

Mitä tutkimuksessa havaittiin?

Tutkimuksessa kerättiin ja analysoitiin ainutlaatuinen joukko tullin takavarikointitietoja ja muita lainvalvontaan liittyviä tietoja sekä tehtiin toimialan, kaupan ja tullin asiantuntijoiden strukturoituja haastatteluja lääkeväärennösten kaupan arvon, laajuuden ja suuntausten selvittämiseksi.

Siinä havaittiin, että Kiinan kansantasavalta, Hongkong (Kiina), Singapore ja Intia ovat lääkeväärennösten tärkeimpiä alkuperämaita. Kiina ja Intia ovat lääkeväärennösten päätuottajia, kun taas Yhdistyneet arabiemiirikunnat, Singapore ja Hongkong (Kiina) toimivat kauttakulkumaina. Muita merkittäviä väärennettyjen lääkkeiden kauttakulkupisteitä ovat muun muassa Jemen ja Iran.

Näistä paikoista lääkeväärennöksiä voidaan kuljettaa minne tahansa maailmassa, mutta Afrikan taloudet, Eurooppa ja Yhdysvallat vaikuttavat olevan pääkohteita.

Mitkä ovat haasteet?

Väärennösten onnistunut markkinoille saattaminen edellyttää, että väärentäjät pääsevät tunkeutumaan toimitusketjuihin, joita valmistajat ja sääntelyviranomaiset – suurelta osin – valvovat tiiviisti. Vaikka useimpien lääkkeiden jakelusta vastaavat tukkumyyjät ovat turvallisia, tuhannet toisen tason jakelijat ovat alttiimpia väärentäjien tunkeutumiselle ketjuun.

Väärennosten havaitseminen edellyttää asiantuntijatutkintaa, joka voi olla kallista. Väärentäjät onnistuvat, koska tuotteet osataan pakata niin, että ne näyttävät aidoilta ja itse tuotteet muistuttavat alkuperäisiä.

Vapaakauppa-alueiden käyttö on helpottanut lääkeväärennosten kauppaa, koska ne tarjoavat väylän, jossa tuotteita pakataan ja uudelleen pakataan niin, että niiden todellinen alkuperä voidaan häivyttää tehokkaasti.

Haasteita on kaikissa maissa, mutta ne ovat erityisen suuria kehittyvissä maissa, joissa epävirallinen jakelu on laajempaa ja turvattomampaa. Kaikkien maiden haasteet ovat lisääntyneet, kun markkinoille on tullut vilpillisesti toimivia verkkoapteekkeja. Niissä väärennöksiä jaellaan usein edullisesti. Kuluttajat ovat osoittaneet olevansa valmiita ottamaan riskejä ostamalla tuotteita verkossa, eivätkä he aina välitä seurauksista, jotka johtuvat epäasianmukaisesti valmistettujen tuotteiden hankkimisesta ja käyttämisestä.

Lääkeväärennosten kauppa on saanut vauhtia myös tuotteiden postimyynnin käytön räjähdysmäisestä kasvusta. Vuosina 2014–2016 tehdyistä lääketakavarikoista yli 95 prosenttiin liittyi posti- ja pikajakelupalveluja. Osuus on huomattavasti enemmän kuin muiden tuotteiden keskiarvo. Tuotteita on vaikeaa havaita ja pysäyttää kansallisessa ja kansainvälisessä kaupassa, koska postilähetyksistä ei ole riittävästi tietoja. Maahantuonnissa asiakirjat ovat tullivirkailijoiden saatavilla yleensä vain paperimuodossa silloin, kun tavarat tuodaan maahan, ja ne voivat helposti olla virheellisiä.

Valtiot ja toimiala ovat tehneet tiivistä yhteistyötä torjuakseen väärennettyjä ja huonolaatuisia lääkkeitä. Toimenpiteet vaihtelevat lainsäädäntötoimenpiteistä lainvalvontaan ja valistuskampanjoihin. Kansainvälisellä tasolla on käynnissä monia aloitteita lääkeväärennosten kasvavaan ongelmaan puuttumiseksi. Niitä ovat esimerkiksi Interpolin ja Maailman terveysjärjestön johtamat rikosentorjuntaohjelmat.

Mitkä ovat vaikutukset?

Lääkeväärennosten vaikutukset tuntuvat monilla tasoilla:

- Väärennökset vahingoittavat ihmisten terveyttä, eivätkä ne vastaa asianmukaisesti ihmisten lääkehoidon tarpeita. Arvioiden mukaan keuhkokuumeeseen voi kuolla vuosittain 72 000–169 000 lasta näiden saatua lääkeväärennöksiä. Väärennetyt malarialääkkeet voivat aiheuttaa 116 000 kuolemaa lisää.
- Laillisten valmistajien myynti vähenee ja maine vahingoittuu. Lääkeväärennosten kauppa osuu voimakkaimmin Yhdysvaltoihin rekisteröityneisiin yrityksiin: lähes 38 prosenttia kaikista takavarikoiduista lääkeväärennöksistä rikkoo Yhdysvaltoihin rekisteröityneiden yritysten teollis- ja tekijänoikeuksia. Vaikutus on kuitenkin suuri myös muissa OECD-maissa (erityisesti Sveitsissä, Saksassa ja Ranskassa).
- Valtioille ja talouksille aiheutuu kustannuksia ja tulot vähenevät. Yhden arvion mukaan EU:n valtiot ovat lääkeväärennosten takia menettäneet tuloja noin 1,7 miljardia euroa.
- Lääkeväärennöksistä haitallisia terveysvaikutuksia saaneiden potilaiden hoito aiheuttaa kustannuksia.
- Säännösten ulottumattomissa olevan rikollisen toiminnan huonot käytännöt esimerkiksi myrkyllisten kemikaalien käsittelyssä saastuttavat ympäristöä.

- Järjestäytyneen rikollisuuden kasvu ja työpaikkojen menetykset lisäävät yhteiskunnan kustannuksia. Arvioiden mukaan EU:n lääkealalla ja muilla sille tavaroita ja palveluja myyvillä aloilla menetetään yli 80 000 työpaikkaa.

Mitä seuraavaksi?

Väärennettyjen ja laittomasti valmistettujen tavaroiden kauppa on merkittävä ja kasvava ongelma. Sen osuus maailmankaupasta on kasvanut 2,5 prosentista 3,3 prosenttiin vuosina 2013–2016. Globalisaatio avaa rikollisverkostoille uusia mahdollisuuksia lisätä väärennettyjen ja laittomasti valmistettujen tavaroiden laittoman kaupan laajuutta ja määrää.

Tämän raportin analyysin tarkoituksena on auttaa sekä julkisen että yksityisen sektorin päätöksentekijöitä ymmärtämään entistä paremmin lääkeväärennösten maailmanlaajuisen kaupan luonnetta ja laajuutta sekä kehittämään asianmukaisia, yhdenmukaisia ja tietoon perustuvia poliittisia vastauksia. Kysymyksiä, joihin on puututtava kiireellisesti, ovat melko lieviä seuraamuksista johtuva riittämätön pelote, sähköisen kaupan kehittyminen ja rooli sekä järjestelmät ja tekijät, jotka liittyvät pienten pakettilähetysten väärinkäyttöön lääkeväärennösten kaupassa.